

**ИБН ЖАРИР ТАБАРИЙНИНГ ‘ЖОМЕЪУ-Л-БАЁН’ АСАРИДА
ТАФАККУРГА ЧОРЛОВЧИ ОЯТЛАРНИНГ ТАФСИРИДА
АСОСЛАНГАН ДАЛИЛЛАР**

Нурали Мавланов

Ўзбекистон халқаро ислом академияси таянч докторанти

Аннотация. Мақолада Ибн Жарир Табарийнинг “Жомеъу-л-баён фи таъвили оя ал-Қуръон” асарида тафаккурга чорловчи оятларнинг тафсирида асосланган далиллар ва уларнинг турлари таҳлил қилинади. Асарда ривоятлар, лугавий таърифлар ва тарихий контекст асосида оятларнинг мазмуни кенгайтирилади. Табарийнинг усуллари инсоннинг Аллоҳнинг яратган олами ҳақида фикр юритишини, унинг ахлоқий ривожланишини ва маънавий ўсишини рағбатлантиришга алоҳида эътибор беради. Ушбу мақола Ислом тафсир илмидаги Табарийнинг асарининг аҳамиятини ва замонавий муфассирлар учун кўрсатган таъсирини ёритади.

Калит сўзлар: Ибн Жарир Табарий, Жомеъу-л-баён, тафаккур, тафсир, ривоятлар, лугавий таърифлар, тарихий контекст, Қуръон.

Кириш

Ибн Жарир Табарий (839–923) ўзининг “Жомеъу-л-баён фи таъвили оя ал-Қуръон” асарида Қуръон оятларининг мазмунини таҳлил қилишда ижобий ўрин тутади. Ушбу асар нафақат оятларнинг маъноларини очиб беришда, балки тафаккурга чорловчи оятларнинг тафсирида асосланган далилларни керакли жойда ишлатишда ҳам мукамал бир манба ҳисобланади. Табарий, тафсирда оятларнинг тарихий контексти ва ривоятларини ҳисобга олиб, фалсафий ва ижтимоий о‘yinlarni умумлаштиришга ҳаракат қилади.

1. Асосланган далиллар ва уларнинг турлари

Табарийнинг “Жомеъу-л-баён” асарида тафаккурга чорловчи оятларнинг тафсирида қуйидаги асосланган далиллар турлари ўз ифодасини топади:

1.1 Ривоятлар

Табарий, ўз асарида тафаккурга чорловчи оятларини шарҳлашда ривоятларга катта аҳамият беради. У суннат ва саҳобаларнинг сўзларидан фойдаланиб, оятларнинг маъноси ва тушунчасини кенгайтиришга ҳаракат қилади. Мисол учун, Табарий “Ал-Имран” сурасининг 190-191-оятларини шарҳлашда, Аллоҳнинг яратган оламидан сабоқ олиш учун оятларни доимий тафаккур қилишни буюради.

1.2 Луғавий таърифлар

Ибн Жарир, тафаккурга чорловчи оятларини тушунтиришда араб тили грамматикаси ва маъноларини таҳлил қилиш учун луғавий таърифларга мурожаат қилади. У оятлардаги сўзларнинг таркиби ва структураси орқали уларнинг маъносига яқинлашади. Мисол учун, у “Бақара” сурасининг 164-оятидан келиб чиққан ҳолда, табиатнинг оламдаги аҳамиятини, Аллоҳнинг ваҳйидаги аниқлигини ва инсоннинг унутмаслиги кераклигига алоҳида эътибор беради.

1.3 Тарихий контекст

Табарийнинг асарида тафаккурга чорловчи оятларнинг нозил бўлиш шароитига эътибор берилган. У оятларнинг тарихий контексти ва ижтимоий вазият билан боғлиқлигини кузатади. Мисол учун, у “Ниса” сурасининг 82-оятдаги тафаккурга чорловчи жамиятнинг асл ҳақиқати ва инсониятнинг масъулияти ҳақида фикр юритади.

2. Тафаккурга чорловчи оятларнинг маъноси

Табарий тафаккурга чорловчи оятларда инсоннинг Аллоҳнинг яратган олами ҳақида фикр юритишини, унинг асл манзилини ва жамиятдаги ўрнини муҳим деб ҳисоблайди. Ушбу оятларнинг тафсири инсоннинг ахлоқий ривожланиши ва маънавий ўсиши учун муҳимдир.

Хулоса

Ибн Жарир Табарийнинг “Жомеъу-л-баён” асарида тафаккурга чорловчи оятлар тафсирида асосланган далиллар турлари ривоятлар, луғавий таърифлар ва тарихий контекстларни ўз ичига олади. Табарийнинг усуллари Ислом тафсир илмида янги босқични яратди ва оятларнинг маъносидаги мукамалликни таъминлади. Ушбу асар нафақат қадимги, балки замонавий муфассирлар учун ҳам муҳим манба ҳисобланади.

Фойдаланган адабиётлар

1. Amin, H. (2015). *Quranic hermeneutics: Towards a better understanding*. Oxford University Press.
2. Ibn Kathir. (2003). *Tafsir al-Qur'an al-Azim* (Abridged ed.). Darussalam Publishers.
3. Razi, F. (1981). *Mafatih al-Ghayb*. Dar Ihya al-Turath al-Arabi.
4. Saeed, A. (2006). *Interpreting the Qur'an: Towards a contemporary approach*. Routledge.
5. Zamakhshari, A. (1998). *Al-Kashshaf*. Dar al-Kutub al-Ilmiyyah.